TIETOSUOJAVALTUUTETUN TOIMISTO

Dnro 925/93/22

8.2.2022

Eduskunnan lakivaliokunta
LaV@eduskunta.fi

Asiantuntijalausuntopyyntö 28.1.2022

Lausunto valtioneuvoston kirjelmästä eduskunnalle Euroopan unionin komission asetus- ja direktiiviehdotuksista koskien digitaalista tietojenvaihtoa terrorismitapauksissa (U 78/2021)

Eduskunnan lakivaliokunta on pyytänyt tietosuojavaltuutetun toimistolta asiantuntijaa kuultavaksi ja kirjallista asiantuntijalausuntoa valtioneuvoston kirjelmästä eduskunnalle komission ehdotuksista asetuksen 2018/1727/EU ja neuvoston päätöksen 2005/671/YOS muuttamisesta koskien digitaalista tietojenvaihtoa terrorismitapauksissa.

Ehdotuksista laaditun muistion mukaan asetusehdotuksen tavoitteena on muuttaa Eurojust-asetusta ja neuvoston päätöstä 2005/671/YOS siten, että selkeytettäisiin ja vahvistettaisiin jäsenvaltioiden oikeudellista velvoitetta jakaa terrorismirikoksia koskevia tietoja Eurojustin kanssa. Tavoitteena on lisäksi selventää edellytyksiä, joiden mukaisesti Eurojustiin lähetetyt kolmansien maiden yhteyssyyttäjät saisivat pääsyoikeuden Eurojustin asianhallintajärjestelmään sovellettavien tietosuojasääntöjen mukaisesti. Tavoitteena olisi lisäksi turvattujen viestintäkanavien käyttöönotto ja joustavampi tietojenkäsittely-ympäristö.

Direktiiviehdotuksen tavoitteena on neuvoston päätöksen 2005/671/YOS yhdenmukaistaminen ns. rikosasioiden tietosuojadirektiivin (EU) 2016/680 kanssa.

Kiitän mahdollisuudesta lausua ja lausun henkilötietojen käsittelyä koskevin osin kunnioittaen seuraavaa.

Yleistä

Tavoite päivittää asetus- ja direktiiviehdotusten sisältämät henkilötietojen käsittelyä tarkoittavat säännökset EU:n tietosuojasääntelyn mukaisiksi on tervetullut.

Ei voi liikaa korostaa muistiossa esiin tuotua tarvetta varmistaa niin asetusehdotuksen kuin direktiiviehdotuksen jatkovalmistelussa, että ehdotukset täyttävät EU:n tietosuojasääntelyn asettamat rajoitukset arkaluonteisina pidettävien, ennen muuta rikostuomioihin ja rikoksiin liittyvien henkilötietojen sekä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien biometristen tietojen käsittelyn osalta. Lisäksi on tärkeää, että ehdotuksissa otetaan riittävällä tavalla huomioon rekisteröidyn oikeuksien toteutuminen tietosuojalainsäädännön edellyttämällä tavalla. EU:n tietosuojasääntely sallii erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen ja erityisiä operatiivisia henkilötietoryhmiä koskevan käsittelyn vain, jos se on ehdottoman välttämätöntä edellyttäen, että rekisteröidyn oikeuksia ja vapauksia koskevat asianmukaiset suojatoimet on toteutettu.

Muistiossa esitetyn valtioneuvoston kannan mukaisesti on syytä pitää tärkeänä, että henkilötietojen käsittely olisi ehdotetussa sääntelyssä Eurojustin tehtävien kannalta tarpeellista ja erityisten operatiivisten henkilötietojen ryhmien osalta ehdottoman välttämätöntä. Valtioneuvosto kannan mukaisesti neuvotteluissa on tärkeää pyrkiä varmistamaan asetusehdotuksen johdantokappaleen 12 kirjaus siitä, että biometristen tietojen arkaluonteisuuden vuoksi niiden käsittelyä tulisi arvioida tapauskohtaisesti ja rajata ehdottoman välttämättömään.

On syytä huomioida, että sääntely jättää edelleen Suomen viranomaisen harkintaan, ovatko tiedot välttämättömiä Eurojustin tehtävien hoitamiseksi. Sääntelyä voidaan pitää välttämättömyyskriteeriin kytkettynä riittävän täsmällisenä huomioiden, että Eurojustin tehtävät on määritelty Eurojust-asetuksen 2 ja 4 artiklassa.

Kirjelmässä tuodaan hyvin esille haasteet välttämättömyyskriteerin / tiukan tarpeellisuusharkinnan tulkinnassa johtuen jo ilmaisujen erilaisuudesta eri kielissä. Ongelma on yleisempi, mutta neuvottelujen yhteydessä olisi hyvä pyrkiä tuomaan esille tarve yhtenäisemmälle eurooppalaiselle tulkinnalle ja ymmärrykselle siitä mitä välttämättömyys tarkoittaa.

Erityisiä huomioita

Asetusehdotuksen 1 artiklan 3 kohdan mukaan Eurojust-asetuksen 21 artiklan 10 kohta poistettaisiin. On syytä huomioida, että 10 kohta sisältää myös vaatimuksen siitä, että toimivaltaiset kansalliset viranomaiset eivät ole velvoitettuja toimittamaan tietoja, jos ne on jo toimitettu Eurojustille asetuksen säännösten mukaisesti. Tämä vaatimus olisi neuvotteluissa syytä pyrkiä säilyttämään asetuksessa pelkästään jo keskeinen tietojen minimointia koskeva tietosuojaperiaate huomioiden. Toki se selkiyttää myös käytännön toimintaa.

Asetusehdotuksen 1 artiklan 7 kohdan mukaan muutettaisiin Eurojust-asetuksen 27 artiklan (operatiivisten henkilötietojen käsittely) 5 kohtaa siten, että Eurojust voisi jatkaa operatiivisten henkilötietojen käsittelyä myös silloin kun kansallisen lain mukaisesti menettelyt olisi saatettu päätökseen, ja myös tilanteissa, kun menettelyt ovat päättyneet vapauttavaan tuomioon. Lisäksi kohdan mukaan niissä tilanteissa, joissa menettelyt eivät ole johtaneet tuomioon, henkilötietojen käsittely olisi mahdollista vain linkkien havaitsemiseksi muiden meneillään olevien tai jo lopetettujen tutkintojen ja syytetoimien kanssa.

Eurojust-asetuksen 27 artiklan muutoksien tarkoituksena olisi sallia jatkuva tietojen käsittely terrorismitapauksissa myös kansallisen lain mukaisesti päättyneiden tapauksien osalta. Ehdotettavien muutoksien tarkoituksena olisi siten tehokas tietojen keskinäisten yhteyksien havaitsemismahdollisuus mahdollistamalla tietojen käsittely tietyn ajan tutkintojen ja syytetoimenpiteiden välillä, myöskin koskien tietoja aikaisemmista tutkinnoista kattaen myös vapauttamiseen johtaneet tai muulla tavalla päättyneet tapaukset. Tältä osin on huomionarvoista se, että edellä mainituilla 27 artiklan muutoksilla laajennettaisiin Eurojustin mahdollisuuksia käsitellä – myös ajallisesti – muun ohella biometrisia tietoja.

Säilytysajan pidennystä arvioidaan komission yksiköiden laatimassa analyyttisessä tausta-asiakirjassa lähinnä tarpeella säilyttää linkit aiempiin tutkimuksiin erityisesti tilanteissa, joissa näyttöä ei ole saatu riittävästi. Vaikka rajat ylittävissä tapauksissa tämä näytön hankintaan liittyvä argumentti voi olla hyväksyttävissä, niin epäselväksi

jää onko sääntelyehdotus kaikkien kansallisen lain mukaisesti päättyneiden tapausten osalta oikeasuhtaista. On syytä huomata, että kansallisen lain mukaan tuntomerkkitiedot poistetaan viimeistään vuoden kuluttua merkinnän tekemisestä, jos tutkinnassa on selvinnyt, ettei rikosta ole tehty tai henkilöä ei enää ole syytä epäillä rikoksesta. Sääntelyn oikeasuhtaisuutta suhteessa terrorismin torjunnan tavoitteeseen voisi olla syytä vielä arvioida huomioiden, että Eurojustille toimitetut biometriset tiedot voisivat olla käsiteltävänä pidempään kuin niitä toimittanut toimivaltainen kansallinen viranomainen saisi itse niitä käsitellä kansallisen lain mukaan.

Asetusehdotuksen 1 artiklan 11 kohdan mukaan Eurojust-asetukseen lisättäisiin uusi liite III, jossa lueteltaisiin Eurojustille 21 a artiklan mukaisesti lähetettävät tiedot. Näitä tietoja olisivat muun ohella biometrisinä tietoina sormenjäljet ja valokuvat (liitteen III d alakohta). Tällaiset tiedot tulisi toimittaa vain, jos kansallisilla oikeusviranomaisilla olisi pääsy niihin. Tämä kansallisten toimivaltaisten viranomaisten saatavilla oloa koskeva kriteeri on keskeinen määrittämään mitä biometrisiä tietoja Eurojustille voitaisiin toimittaa. Tämä kriteeri on valtioneuvoston kannan mukaisesti syytä pyrkiä säilyttämään, jotta kansallisten järjestelmien erilaisuus otetaan riittävällä tavalla ehdotetussa sääntelyssä huomioon. Esimerkiksi Suomessa syyttäjillä on näkymä poliisiasiain tietojärjestelmään (PATJA), joka sisältää myös henkilötietoja, mutta syyttäjillä ei ole pääsyä poliisin tuntomerkkirekisteriin.

Apulaistietosuojavaltuutettu Råman Jari 91204937R

Asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi tarvittaessa tarkistaa tietosuojavaltuutetun toimiston kirjaamosta.